

Μόσχα, Οκτώβριος 2024

Θεοδώρα Γιαννίτση,

*διδάκτωρ ιστορικών επιστημών, απόφοιτος Κρατικού Πανεπιστημίου Μόσχας
«Lomonosov»,
διευθύντρια Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού (Κ.Ε.Π.) Μόσχας (www.hecucenter.ru)*

***Πολυεπίπεδη, σφαιρική εκπαιδευτική-διαφωτιστική-πολιτιστική δράση
Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού-Κ.Ε.Π. www.hecucenter.ru Εμπειρία ετών 2005
- 2024 - ανάγκη και νομοτέλεια. Εχέγγυο προσέγγισης και διεθνοτικής ειρήνης
και ομόνοιας. Τα τμήματα ελληνικής γλώσσας στο Κ.Ε.Π.***

Στη Μόσχα λειτουργεί από το Νοέμβριο του 2005 το Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού (Κ.Ε.Π. – www.hecucenter.ru). Πρόκειται για κοινωνικό φορέα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που ως στόχο έχει τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στη Ρωσία, την ενίσχυση των ελληνο-ρωσικών πολιτιστικών σχέσεων και την αξιοποίηση του υπάρχοντος δυναμικού, Ελλήνων και Φιλελλήνων, όλων αυτών που με τη δράση τους συμβάλλουν στην ελληνορωσική σύμπραξη.

Η δραστηριότητα του Κ.Ε.Π. συνεπάγεται δρομολόγηση προγραμμάτων σε τακτική βάση (διδασκαλία γλώσσας, διαλέξεις ελληνικής ιστορίας, μαθήματα ελληνικού χορού, σύσταση χορωδίας ελληνικού τραγουδιού, λειτουργία θεατρικών εργαστηρίων), καθώς και έκτακτων-μεμονωμένων προγραμμάτων, όπως εκδηλώσεις, αφιερωμένες, για παράδειγμα, σε εθνικές επετείους και ιωβηλαία, επιστημονικά συνέδρια, εκθέσεις, παρουσιάσεις βιβλίων, συναυλίες, προβολές ταινιών, φστιβάλ, θεατρικές πραστώσεις, ενώ παράλληλα στηρίζει τις έρευνες γύρω από τις ελληνορωσικές σχέσεις και αναπτύσσει εκδοτική δραστηριότητα. Παράλληλα στο Κέντρο λειτουργούν δανειστική βιβλιοθήκη, ταινιοθήκη και μουσικό αρχείο, προσιτά σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα επιθυμούσαμε να επικεντρωθούμε στο γλωσσολογικό μας πρόγραμμα, στη διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας στους κόλπους του Κ.Ε.Π.

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας αποτελεί πρωταρχικό πρόγραμμα και μέλημα του Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού.

Ελληνική Γλώσσα, η γλώσσα του Ομήρου και του Θουκυδίδη, του Σοφοκλή και του Αριστοτέλη, η γλώσσα των Αγίων Γραφών, των βυζαντινών χρονογραφημάτων, η γλώσσα του Σολωμού και του Κάλβου, του Παλαμά, του Ελύτη, του Ρίτσου, η γλώσσα που τεκμηριώνει και αντικατοπτρίζει τη συνέχεια

του Ελληνισμού από την αρχαιότητα έως της μέρες μας. Η γλώσσα, η οποία ομιλείται σε μία από τις, αναμφίβολα, σαγηνευτικότερες γωνιές του πλανήτη, τόπο απαράμιλλου κάλλους, αισθησιακής φυσικής ομορφιάς, αλλά και εξαιρετικά πλούσιας ιστορίας και πολιτισμού, μοναδικών μνημείων, γενέτειρα διαχρονικών αξιών και ιδεωδών, που αποτελεί πηγή έμπνευσης για τους δημιουργούς, για ανθρώπους των γραμμάτων και τεχνών ανά τους αιώνες και δεν δύναται να αφήσει αδιάφορο και ασυγκίνητο και τον πλέον απαιτητικό περιηγητή.

Με αμείωτο το ενδιαφέρον εκ μέρους του κοινού, Ελλήνων και Φιλελλήνων, **για δέκατη έβδομη (17^η)** συνεχή ακαδημαϊκή χρονιά (2020-2021) η διδασκαλία γλώσσας πραγματοποιήθηκε σε καθημερινή βάση, υβριδικά, δια ζώσης και διαδικτυακά.

Την απελθούσα 2023-2024 ακαδημαϊκή χρονιά, που ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο 2023, λειτούργησαν 25 τμήματα γλώσσας για ενήλικες και 9 για παιδιά, 3 για ρωσόφωνα παιδιά και 6 για ελληνόφωνα, συνολικά λειτουργούν 34 τμήματα ελληνικής γλώσσας.

Αρκετές ακόμη νέες ομάδες ξεκίνησαν την περίοδο Φεβρουαρίου-Μαρτίου 2024, με αποτέλεσμα το ακαδημαϊκό έτος 2023-2024, που ολοκληρώθηκε πρόσφατα, να **λειτουργήσουν 38 τμήματα νεοελληνικής γλώσσας.**

Αυτή τη στιγμή δρομολογούμε τα τμήματα την καινούρια ακαδημαϊκή χρονιά 2024-2025 και ήδη έχουν καταρτισθεί 27 τμήματα γλώσσας.

Την απελθούσα (19^η) ακαδημαϊκή χρονιά 2022-2023, που ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο 2022, λειτούργησαν 22 τμήματα ελληνικής γλώσσας για ενήλικες και 8 για παιδιά (εκ των οποίων 2 τμήματα για ρωσόφωνα παιδιά και 6 για ελληνόφωνα), ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ 30 Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας.

Εδώ και αρκετά χρόνια κάθε άνοιξη λειτουργεί ειδικό τμήμα **ΕΛΛΗΝΟΜΑΘΕΙΑΣ** – προετοιμασίας για τις εξετάσεις πιστοποίησης της ελληνικής γλώσσας, που διεξάγει το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (Θεσσαλονίκη).

Παράλληλα λειτούργησε ειδικό φιλολογικό-γλωσσολογικό-διαφωτιστικό πρόγραμμα – **ΑΠΟΛΥΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ-ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ: ΜΥΗΣΗ στη ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ. Η γλώσσα του ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ. «ΒΙΟΣ & ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΑΛΕΞΗ ΖΟΡΜΠΑ».**

Πρόκειται για απόλυτα καινούριο κύκλο διαδικτυακών λογοτεχνικών/γλωσσολογικών μαθημάτων από επαγγελματία εκπαιδευτικό, φορέα της ελληνικής γλώσσας, τον Έλληνα εμπειρότατο φιλόλογο **Πέτρο Καλογερόπουλο** [Οκτώβριος 2022-Φεβρουάριος 2023]/.

Εφέτος λειτούργησε και ένα **ΑΠΟΛΥΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ για την ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ Business Greek !!! ΑΚΟΜΗ ΕΝΑ ΑΠΟΛΥΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ !!! ΜΟΝΑΔΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΔΙΑ ΖΩΣΗΣ!!!! με την οικονομολόγο, φιλόλογο Ναταλία Σιάγγου.**

Το Νοέμβριο 2023 λειτούργησε καινούριο λογοτεχνικό/γλωσσολογικό εγχείρημα, που προβλέπει 4μηνο κύκλο εβδομαδιαίων μαθημάτων **ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ-ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ: ΜΥΗΣΗ στη ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ. Η γλώσσα και τα νοήματα του ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ. «ΓΙΟΥΓΚΕΡΜΑΝ»** (Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2023 – Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2024), με τον εμπειρότατο Έλληνα εκπαιδευτικό, φιλόλογο **Πέτρο Καλογερόπουλο**.

Αυτή τη στιγμή στα μαθήματα του Κ.Ε.Π. απασχολούνται 17 εκπαιδευτικοί, 11 διακεκριμένοι Ρώσοι Ελληνιστές και 6 Έλληνες εκπαιδευτικοί-φορείς της ελληνικής γλώσσας

Οι εστίες μας διάδοσης της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού:

- Βιβλιοθήκη Νο 174 επωνυμία. Dante Alighieri, m. University, 8-2, Stroitelei str.
- Russian State Social University (RSSU), m. Botanicheskiy sad, st. Wilhelm Pieck, 4, κτίριο 1
- Institute of International Transport Communications (IMTK), σταθμός μετρό Maryina roscha/Savelovskaya, οδός. Novosushchevskaya, 26A
- Ναός Αγίου Πέτρου και Παύλου, σταθμός μετρό Krasnye Vorota/Komsomolskaya
- Διεθνές Ίδρυμα Σλαβικής Λογοτεχνίας και Πολιτισμού, σταθμός μετρό Novokuznetskaya, λωρίδα Chernigov, 9/13, κτίριο 2
- Γυμνάσιο «Ελλάς» μετρό Kashirskaya, οδός. Koshkina d. 6
- Ναός Κατάθεσης του Ράβδου της Υπεραγίας Θεοτόκου, αγ. Dokukina, 15
- Ρωσική Κρατική Παιδική Βιβλιοθήκη σταθμός μετρό Oktyabrskaya, Kaluzhskaya pl. 1

- Εκκλησία της Ζωοδόχου Τριάδας Πατριαρχικό Μετόχιο στο Αρχοντικό Sviblovo (m. Botanichesky Sad, Lazorevy proezd, 15, σ. 3)
- Κρατικό Παιδαγωγικό Πανεπιστήμιο της Μόσχας 119571, Μόσχα, λεωφόρος Vernadsky, 88 (μετρό Yugo-Zapadnaya)
- ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ Μόσχα, αγ. Οδός B. Gruzinskaya, 39
- Κέντρο Κοινωνικής Υποστήριξης Δήμου Μόσχας/Κέντρο Συνεργασίας ΝΡΟ στο SAO GBU, (Petrozavodskaya 18/1, σταθμός μετρό Belomorskaya, λεωφορείο αρ. 90, 3η στάση).
- Ναός των Αγίων Πάντων στο Kulishki, (πλατεία Slavyanskaya, 2)
- «Οίκος των Εθνών», (οδός Schepkina, 22)
- Εκκλησία της Αναστάσεως του Λόγου στη περιοχή Danilovskaya Sloboda, αγ. μέσος Starodanilovsky περ. 3, (σταθμός μετρό Tulsкая)

Στις συνθήκες των περιοριστικών μέτρων εξαιτίας της πανδημίας του κορονοϊού, άμεσα μεταφέραμε τα μαθήματά μας σε εξ αποστάσεως διδασκαλία, ώστε συνεχιστεί αδιάκοπα το εκπαιδευτικό-διαφωτιστικό λειτούργημά μας.

Τα τελευταία χρόνια τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας παρακολουθούν περί τα 600 άτομα. Πρόκειται για ομογενείς και Φιλέλληνες, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων ταξιδεύουν τακτικά στην Ελλάδα. Τα τελευταία τέσσερα (4) χρόνια έχουμε καταγράψει πρωτοφανή αριθμό ενδιαφερομένων να διδαχθούν την ελληνική γλώσσα, που ανέρχεται μέχρι και τα 1500 άτομα. Το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014 λειτούργησαν 25 τμήματα γλώσσας, ενώ κατεγράφη ο πρωτοφανής

αριθμός ενδιαφερομένων να διδαχθούν τη νεοελληνική, που ανήλθε σε 1400 άτομα. Την ακαδημαϊκή χρονιά 2014-2015, ο αριθμός των εγγραφών ξεπέρασε τις 1500 (στοιχεία Σεπτεμβρίου 2014) και λειτούργησαν 35 τμήματα γλώσσας (εκ των οποίων 3 για παιδιά), ενώ την ακαδημαϊκή χρονιά 2015-2016 οι εγγραφές ανήλθαν σε 1500 και λειτούργησαν 37 τμήματα γλώσσας. Το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017 λειτούργησαν 27 τμήματα γλώσσας, εκ των οποίων τα 3 για παιδιά. Τις ακαδημαϊκές χρονιές 2017-2018, 2018-2019 λειτούργησαν 25 τμήματα γλώσσας, εκ των οποίων τα 3 επίσης για παιδιά. Την ακαδημαϊκή χρονιά 2020-2021 λειτούργησαν 21 τμήματα γλώσσας, τα 17 εκ των οποίων σε διαδικτυακή, on-line, σύνδεση, 1 στη Βιβλιοθήκη-Αναγνωστήριο «Αλέξανδρος Πούσκιν», 2 στο Εστιατόριο ελληνικής κουζίνας «ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ» και 1 στο Κέντρο Κοινωνικής Υποστήριξης Δήμου Μόσχας. Δύο (2) από τα 21 τμήματα είναι παιδικά.

Ήδη από το 2007 το Κ.Ε.Π. επανδρώνεται και με Έλληνα εκπαιδευτικό-φιλόλογο, εν Μόσχα αποσπασμένο, του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ενώ από τον Απρίλιο του 2018, επανδρωθήκαμε και με αποσπασμένο εκπαιδευτικό, ειδικευμένο στους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς και τα βιωματικά εργαστήρια.

Το Μάρτιο του 2014 εντάξαμε την ελληνική γλώσσα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Ορθόδοξου Γυμνασίου «Μητροπολίτης Πλάτων», που εδράζει στις εγκαταστάσεις του Μοναστηρίου του Αγίου Νικολάου της Μόσχας και ξεκίνησε τη λειτουργία του το Σεπτέμβριο του 2013. Το Φεβρουάριο του 2015, στο πλαίσιο επίσημης επίσκεψής της στη Μόσχα, κατόπιν πρωτοβουλίας του Κ.Ε.Π., το Γυμνάσιο επισκέφθηκε η πρώτη κυρία της Κύπρου, η σύζυγος του προέδρου της χώρας κα Άντρυ Αναστασιάδου, κατόπιν πρόσκλησης της οποίας τον Ιούλιο του 2015 επισκέφθηκαν την Κύπρο 19 μαθητές και καθηγητές του Γυμνασίου και είχαν τη δυνατότητα άμεσης επαφής και γνωριμίας με τη γλώσσα και την ιστορία του τόπου. Ακολούθησε αδελφοποίηση του εν λόγω γυμνασίου με το Ορθόδοξο Γυμνάσιο Λεμεσού «Κρυφό Σχολείο» και μετάβαση στη Μόσχα φιλοξενία μαθητών, γονέων από την Κύπρο και της διευθύντριας του Ορθόδοξου Γυμνασίου Λεμεσού στις εγκαταστάσεις του Γυμνασίου «Μητροπολίτης Πλάτωνας». Το Σεπτέμβριο του 2014 λειτούργησε νέα εστία διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στο Γυμνάσιο «Ελλάδα», στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του οποίου η ελληνική εντάχθηκε, για τους μαθητές του Γυμνασίου, το Φεβρουάριο του 2017.

Το Σεπτέμβριο του 2017 εντάξαμε την ελληνική γλώσσα στο **Κρατικό Ορθόδοξο Πανεπιστήμιο της Μόσχας «Άγιος Τύχων»**. Μετά από διαβουλεύσεις των τελευταίων ετών, η ελληνική γλώσσα επανεντάχθηκε τον Σεπτέμβριο 2019 στο πρόγραμμα του **Κρατικού Γλωσσολογικού Πανεπιστημίου της Μόσχας** [μετά από ένα δάλειμμα άνω της 20ετίας], ενώ από το Σεπτέμβριο του 2018 την ελληνική γλώσσα εντάξαμε σε δύο καινούριες πανεπιστημιακές εστίες της Μόσχας, στο Κρατικό Παιδαγωγικό Πανεπιστήμιο της Μόσχας (λειτουργούν 6

τμήματα για τους φοιτητές του Πανεπιστημίου) και στο Δημοτικό Παιδαγωγικό Πανεπιστήμιο της Μόσχας (λειτουργήσα 2 τμήματα).

Παράλληλα στο Κέντρο λειτουργούν δανειστική βιβλιοθήκη, ταινιοθήκη και μουσικό αρχείο, προσιτά σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Στο πλαίσιο της παρούσης ανακοίνωσης θα επιθυμούσα, επίσης, να αναφερθώ στο ιστορικό ανάπτυξης του γλωσσολογικού μας προγράμματος.

Μέσα σε διάστημα 20 ημερών από την έναρξη λειτουργίας του Κέντρου το Νοέμβριο του 2005 και αφού στείλαμε ενημέρωση κυρίως σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ρωσικής πρωτεύουσας, περί τα 120 άτομα εκδήλωσαν την επιθυμία να διδαχθούν την ελληνική γλώσσα. Σε δύο μήνες ο αριθμός αυτός είχε υπερβεί τα 200 άτομα.

Το δεύτερο έτος λειτουργίας του Κ.Ε.Π. την ελληνική διδάχθηκαν περί τα 300 άτομα, ενώ το τρίτο ακαδημαϊκό έτος λειτουργίας του Κέντρου ο αριθμός των μαθητών του ανήλθε σε 550 άτομα περίπου. Από το 2008 και μέχρι το 2013 ο αριθμός των εγγαφών κυμαίνονταν σε 650 άτομα, ενώ από το 2013 μέχρι και σήμερα ξεπερνά κατ'έτος τα 1000 άτομα και ενίοτε ανέρχεται και σε 1500.

Δημοσκόπηση:

Από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας μας διανέμουμε στους σπουδαστές μας ερωτηματολόγιο, προσπαθώντας να συνταξουμε μία δημοσκόπηση ως προς τα κίνητρα ώθησης εκμάθησης της γλώσσας και την κοινωνική σύθεση των μαθητών

μας.

Επιγραμματικά δυνάμεθα να διατυπώσουμε Σταθερά διαγράφεται η τάση τα 2/3 των σπουδαστών ελληνικής γλώσσας του Κ.Ε.Π. να αποτελούν Φιλέλληνες, ενώ το 1/3 είναι Ρώσοι πολίτες μ ελληνικές-ομογενειακές ρίζες.

Βασικό κίνητρο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αποτελεί η γενικότερη αγάπη για την Ελλάδα, τον πολιτισμό της, την Χώρα μας ως τουριστικό προορισμό, τόπο απaráμιλλου φυσικού κάλλους και τεράστιας πολιτισμικής κληρονομιάς. Τα πρώτα χρόνια ένα μικρό ποσοστό ερωτηθέντων (3-6%) ως κίνητρο δήλωνε την επαγγελματική αποκατάσταση στην Ελλάδα, γεγονός που, ως ευνόητο λόγω οικονομικής κρίσης της τελευταίας δεκαετίας, πλέον έχει εκλείψει.

Κατωτέρω αναφέρονται αναλυτικότερα τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων των σπουδαστών μας

Την πρώτη ακαδημαϊκή χρονιά (2005-2006), τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης έδειξαν ότι 74% των μαθητών διδάσκονται την ελληνική επειδή αγαπούν την Ελλάδα, την ιστορία και τον πολιτισμό της, ποσοστό 23% ως πρωταρχικό κίνητρο ανέφεραν την ελληνική καταγωγή τους και τις ρίζες τους, ενώ ποσοστό 3% διδάσκονταν την ελληνική για λόγους, που σχετίζονταν με την επαγγελματική τους ενασχόληση ή αποκατάσταση. Ποσοστό 26% έμαθαν για το Κ.Ε.Π. μέσω του Διαδικτύου, 50% μέσω γνωστών τους, ενώ 24% μέσω ανακοινώσεων, κυρίως σε πανεπιστήμια και λοιπά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. 20% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι τακτικά παρακολουθούν τις διαλέξεις της ελληνικής ιστορίας, ενώ 13% τα μαθήματα χορού.

Τη δεύτερη ακαδημαϊκή χρονιά (2006-2007), [λειτουργήσαν 10 τμήματα γλώσσας] το 45% των μαθητών του Κέντρου έμαθαν για τα μαθήματα γλώσσας μέσω του Διαδικτύου, το 39% μέσω γνωστών, ενώ ποσοστό 16% μέσω ανακοινώσεων. 67% των μαθητών δήλωσαν ότι ενδιαφέρονται για την Ελλάδα και τον πολιτισμό της, 29% δήλωσαν ότι έχουν ρίζες ελληνικές και συγγενείς στην Ελλάδα, ενώ ποσοστό 4% διδάσκονταν την ελληνική για λόγους, που σχετίζονται με τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό.

Το τρίτο ακαδημαϊκό έτος (2007-2008), [λειτουργήσαν 19 τμήματα γλώσσας και, πιλοτικά, ένα παιδικό] 72% των ερωτηθέντων (ήτοι 198 άτομα από το σύνολο των 272 που συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο) ως κίνητρο ανέφεραν την αγάπη και το ενδιαφέρον τους για την Ελλάδα, 25% (ήτοι 68 άτομα) ανέφεραν τις ελληνικές καταβολές τους, ενώ ποσοστό 3% (8 άτομα) ανέφεραν την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Το τέταρτο ακαδημαϊκό έτος (2008-2009) [17 τμήματα γλώσσας], από τα 401 άτομα, που παρέδωσαν ερωτηματολόγιο, ποσοστό 66% ως κίνητρο για την εκμάθηση της γλώσσας ανέφεραν την αγάπη και το ενδιαφέρον τους για την

Ελλάδα, 28% τις ελληνικές τους ρίζες, 6% την επαγγελματική τους ενασχόληση. 14% παρακολουθούσαν ταυτόχρονα και μαθήματα χορού, ενώ 17% των μαθητών παρακολουθούσαν και μαθήματα χορωδίας.

Την δέκατη τρίτη κατά σειρά 2017-2018 ακαδημαϊκή χρονιά, [24 τμήματα για ενήλικες και ένα για παιδιά] τροποποιήσαμε ελαφρώς το ερωτηματολόγιο που μοιράσαμε στους σπουδαστές της ελληνικής γλώσσας και επιστήσαμε την προσοχή μας στην ηλικία και την επαγγελματική ενασχόληση των διδασκομένων την ελληνική γλώσσα. Το ερωτηματολόγιο συμπλήρωσαν 408 άτομα, εκ των οποίων τα 101 δήλωσαν ότι έχουν ελληνικές ρίζες.

Σε ποσοστά επί του συνόλου (%)

Ηλικία μαθητών %

Νεότεροι των 18 ετών	3%
18-25 ετών	37%
25-40 ετών	38%
40-60 ετών	19%
άνω των 60 ετών	3%

**Επαγγελματική ενασχόληση σπουδαστών ελληνικής γλώσσας
Κ.Ε.Π. (%)**

Ενασχόληση	%
Φοιτητές	23
Χρηματοπιστωτικός τομέας	10
Διοίκηση, διευθυντικά στελέχη	9
Καθηγητές σχολείων και πανεπιστημίων	7
Καλλιτέχνες, άνθρωποι των γραμμάτων και τεχνών	4
Διαφήμιση, PR	4
M.M.E., δημοσιογράφοι	4
Μηχανικοί	4
Μαθητές σχολείων	3
Δικηγόροι	3
Δημοσιοι υπάλληλοι	3
Μεταφραστές	3
Φυσικοί, μαθηματικοί, γεωγράφοι	3
Γιατροί	2
Φιλολόγοι	2
Ιστορικοί	2
Επιχειρηματίες	2

Οικιακά	5
Άνεργοι	4
Λοιπά	3

Εγχειρίδια διδασκαλίας:

Τα μαθήματα πραγματοποιούνται από τους καθηγητές μας, οι οποίοι οι ίδιοι επιλέγουν τα εγχειρίδια, με τα οποία θα εργαστούν στη ν τάξη με τους μαθητές τους. Κατά κύριο λόγο πρόκειται για γλωσσικές μεθόδους διδασκαλίας, συνετασμένες από επιστημονικές ομάδες ελληνικών πανεπιστημίων, όπως

- ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΩΡΑ
- ΕΛΛΗΝΙΚΑ 1+1
- ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΕΙΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
- ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΩΡΑ 1+1
- ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΩΡΑ 2+2
- ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΙΑ ΞΕΝΟΥΣ
- ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΕΙΣΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ 1,2,3
- ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
- Ειρήνη Μπελέτσκια. Νέα Ελληνική Γλώσσα, Μέρος 1^ο, επίπεδο Α0-Α1
- Ειρήνη Μπελέτσκια. Νέα Ελληνική Γλώσσα, Μέρος 2^ο, επίπεδο Α1
- Ειρήνη Μπελέτσκια. Νέα Ελληνική Γλώσσα, Μέρος 3^ο
- Ειρήνη Μπελέτσκια. Νέα Ελληνική Γλώσσα, Μέρος 4^ο
- Ειρήνη Μπελέτσκια. Η νεοελληνική σήμερα – εντατικό πρόγραμμα
- Ειρήνη Μπελέτσκια. Νέα Ελληνική σήμερα-πρακτικό εγχειρίδιο γραμματικής
- Αλεξέι Γκρίσιν. Νέα ελληνικά για ρωσόφωνους

Στα πλαίσια ανάπτυξης του γλωσσολογικού μας προγράμματος προβήκαμε στην έκδοση 5 νέων εγχειριδίων, 2 για ενήλικες και 3 για παιδιά, αποκλειστικά για ρωσόφωνους, που διδάσκονται την ελληνική. Συγγραφέας τους η συμαίνουσα Ελληνίστρια, καθηγήτρια στο ΚΕΠ κα **Ειρήνη Μπελέτσκια**.

Εκδοτικό έργο Κ.Ε.Π.

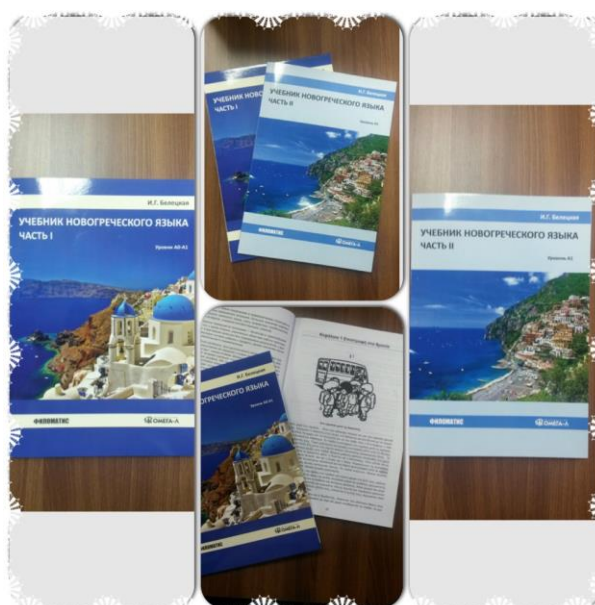
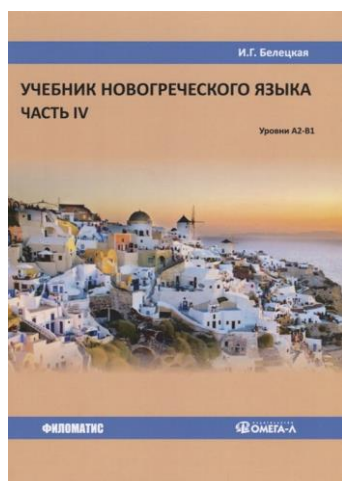
-έκδοση εγχειριδίου ελληνικής γλώσσας για ρωσόφωνους της επιφανούς ελληνίστριας, φιλόλογου, καθηγήτριας του Κ.Ε.Π. κα Ειρήνης Μπελέτσκια «Η νεοελληνική σήμερα – εντατικό πρόγραμμα» (Δεκέμβριος 2007), και του βιβλίου ασκήσεων γραμματικής «Νέα Ελληνική σήμερα-πρακτικό εγχειρίδιο γραμματικής» (Δεκέμβριος 2010), καθώς και έκδοση Σχολικών Εγχειριδίων νεοελληνικής για παιδιά, μαθητές της 4ης και 5ης τάξης (Μάιος 2015).

Νέα εγχειρίδια νεοελληνικής γλώσσας του Κ.Ε.Π. για παιδιά

Έκδοση του νέου σύγχρονου τρίτομου διδακτικού εγχειριδίου της ελληνικής για παιδιά “Νέα Ελληνική Γλώσσα, Μέρος 1ο, επίπεδο Α0-Α1” και “Νέα Ελληνική Γλώσσα, Μέρος 2ο, επίπεδο Α1” (Μάιος 2015), καθώς και του 3ου Μέρους (Μάιος 2016), αλλά και του 4ου μέρους (Σεπτέμβριος 2018)

Πρόκειται για έργο-εγχείρημα-κατόρθωμα της σημαίνουσας ελληνίστριας-φιλόλογου **Ειρήνης Μπελέτσκαγια**, υλοποιημένο μέσα στο πλαίσιο της εκδοτικής δραστηριότητας του Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού και του εκδοτικού οίκου “Φιλομάτης”.

Πολλοί από εσάς είστε ήδη εξοικειωμένοι με το έργο της ίδιας συγγραφέως — το βιβλίο για ενήλικες “Νέα ελληνικά σήμερα — εντατική μέθοδος” και το “Πρακτικό βιβλίο ασκήσεων γραμματικής” — , βοηθήματα που χρησιμοποιούνται επιτυχώς από τους σπουδαστές μας στα γλωσσικά τμήματα του Κ.Ε.Π. κατά τον τριετή κύκλο σπουδών.

Το παρόν εγχειρίδιο, εξαιρετικά επίκαιρο, προορίζεται για ρωσσόφωνα παιδιά των μεσαίων τάξεων (4 – 8) και έχει ως στόχο να καλύψει την ουσιαστική

ανεπάρκεια ειδικού διδακτικού υλικού για παιδιά ηλικίας Δημοτικού και Γυμνασίου, ειδικά δε βιβλίων με ρωσικές επεξηγήσεις.

Η συγγραφέας επιχείρησε να παρουσιάσει, με έναν τρόπο αβίαστο και προσιτό, το γλωσσικό υλικό, πλέον απαραίτητο για την ανάπτυξη γραμματικών και λεξιλογικών δεξιοτήτων των παιδιών που ξεκινούν να μαθαίνουν την ελληνική ως ξένη γλώσσα, με το σκοπό να επιτύχουν το απαιτούμενο πρακτικό αποτέλεσμα.

Κατά τη σύνταξη αυτών των βιβλίων, ο συγγραφέας καθοδηγείται από τις τελευταίες τάσεις στις εγχώριες και ξένες μεθόδους και την ψυχολογία. Το μάθημα βασίζεται στην **επικοινωνιακή μέθοδο** που συνδυάζεται και με ορισμένα **παραδοσιακά** στοιχεία διδασκαλίας. Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση πραγματώνεται με την αξιοποίηση ενός αρμονικού συνδυασμού των πλεονεκτημάτων καθεμίας από αυτές τις μεθόδους.

Η **επικοινωνιακή μέθοδος** αναγνωρίζεται γενικά στον κόσμο και κατέχει ενεργά την πρώτη θέση στη δημοτικότητα των μεθόδων διδασκαλίας ξένων γλωσσών. Όπως υποδηλώνει το όνομά της, αυτή η τεχνική έχει ως στόχο συγκεκριμένα την πρακτική της επικοινωνίας. Παρέχει την ευκαιρία να αποκτήσουν λεπτές και σταθερές γνώσεις, καθώς η έμφαση δίνεται στη διδασκαλία των μαθητών να επικοινωνούν ενεργά στη γλώσσα και να αναπτύσσουν και τις τέσσερις γλωσσικές δεξιότητες: μιλώντας και γράφοντας, γραμματική, ανάγνωση και ακρόαση κατανόησης στη ζωντανή και εύκολη επικοινωνία. Σε αυτή την περίπτωση, δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη των προφορικών δεξιοτήτων: η διδασκαλία ενός μαθητή να επικοινωνεί σε μια ξένη γλώσσα είναι το κύριο καθήκον του δασκάλου. Το λεξιλόγιο, οι γραμματικές δομές, οι εκφράσεις μιας ξένης γλώσσας παρουσιάζονται στον μαθητή στο πλαίσιο μιας πραγματικής, συχνά συναισθηματικά χρωματισμένης κατάστασης, που διευκολύνει τη γρήγορη και μόνιμη απομνημόνευση του υλικού που μελετάται.

Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει στον μαθητή να βυθίζεται στο μέγιστο της γλωσσικής διαδικασίας, η οποία επιτυγχάνεται μειώνοντας στο ελάχιστο την προσφυγή των μαθητών στη μητρική γλώσσα, προκειμένου να αποφευχθεί η παραμορφωτική επίδραση της ενδιάμεσης γλώσσας. Ο κύριος στόχος μιας τέτοιας τεχνικής είναι να διδάξει ένας σπουδαστής να μιλάει πρώτα την γλώσσα με ευχέρεια και στη συνέχεια να σκέφτεται σε αυτή. Από την άποψη αυτή, είναι σημαντικό το βιβλίο να μην έχει παραδοσιακά καθήκοντα - μεταφράσεις από τη μια γλώσσα στην άλλη και μηχανικές αναπαραγωγικές ασκήσεις και η θέση τους λαμβάνεται από τις ασκήσεις ανάπτυξης των δεξιοτήτων ομιλίας: καθήκοντα σχετικά με την πρακτική της επικοινωνίας, τις καταστάσεις παιχνιδιών και το διάλογο βάσει προτεινόμενων υποδείξεων, συνεργασία με έναν εταίρο, συζητήσεις, συγκρίσεις και συγκρίσεις, δοκίμια και άλλα δημιουργικά καθήκοντα που περιλαμβάνουν τόσο τη μνήμη όσο και τη λογική, την ικανότητα σκέψης, τα καθήκοντα που προσανατολίζονται προς την ανάπτυξη όχι μόνο των γλωσσικών

δεξιοτήτων γνώσης, αλλά και τη δημιουργικότητα και τη γενική προοπτική. Το σύνολο των τεχνικών βοηθά στη δημιουργία ενός γλωσσικού περιβάλλοντος στο οποίο οι μαθητές πρέπει να "λειτουργούν" - να διαβάζουν, να επικοινωνούν, να εκφράζουν τις σκέψεις τους, να συνάγουν συμπεράσματα. Έτσι, ο ίδιος ο σπουδαστής γίνεται ο κύριος συμμετέχων στη διαδικασία μάθησης.

Η **επικοινωνιακή μέθοδος** στοχεύει, πρώτα απ' όλα, στο να απομακρύνει τον φόβο της επικοινωνίας και συνεπάγεται την εξάλειψη/εξουδετέρωση του ψυχολογικού φραγμού μεταξύ του μαθητή και του δασκάλου. Στο πλαίσιο της επικοινωνιακής μεθόδου, αξιοποιείται ένα ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών εργαλείων και τεχνικών. Πολλά στοιχεία παιχνιδιού στη διδασκαλία συμβάλλουν στην αναζωογόνηση των τάξεων, υποστηρίζουν τη θετική συναισθηματική διάθεση των μαθητών και ενισχύουν τα κίνητρά τους. Η εργασία σε "ζευγάρια", η συμμετοχή σε συζητήσεις για θέματα ενδιαφέροντος για τους σπουδαστές - όλα αυτά επιτρέπουν στον καθηγητή να λαμβάνει υπ' όψιν τα ατομικά χαρακτηριστικά των μαθητών, τον ατομισμό τους, να κάνει τα μαθήματα δημιουργικά και συναρπαστικά και ταυτόχρονα να επιτρέπει στους μαθητές να ασκούν πλήρη έλεγχο της μαθησιακής διαδικασίας.

Ταυτόχρονα, το εγχειρίδιο εκπαίδευσης χρησιμοποιεί ορισμένα στοιχεία της **παραδοσιακής μεθόδου**. Η γνώση μιας ξένης γλώσσας περιλαμβάνει διαφορετικούς τύπους ομιλίας: μιλώντας, ακούγοντας, ακούγοντας, γράφοντας, διαβάζοντας και διαβάζοντας την κατανόηση. Κάθε ένας από αυτούς τους τύπους περιλαμβάνει τις δικές του μεθόδους εργασίας πάνω τους. Συνεπώς, η μέθοδος που χρησιμοποιείται για τη διδασκαλία, για παράδειγμα, μιλώντας, είναι απίθανο να είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία γραφής. Ως εκ τούτου, από την άποψη των διαφορετικών καθηκόντων, κάθε μέθοδος έχει τα πλεονεκτήματά της.

Η ιδιαιτερότητα της **παραδοσιακής μεθόδου** έγκειται στο ότι στη διαδικασία της εργασίας, οι μαθητές πρέπει να καταλάβουν σε έναν δεδομένο όγκο υλικού όλους τους τύπους της ομιλίας. Φυσικά, αυτό συνεπάγεται μια διεξοδική μελέτη όλων των πτυχών της γλώσσας: γραμματική, φωνητική, λεξιλόγιο. Μια **ολοκληρωμένη/συνδυαστική προσέγγιση** παρέχει την ευκαιρία να εξερευνηθούν όλες οι πτυχές της γλώσσας συνδυαστικά. Για παράδειγμα, κείμενα για ανάγνωση και μελέτη, μονόλογοι, διάλογοι, ασκήσεις γραμματικής περιέχουν ειδικά επιλεγμένο λεξιλόγιο και γραμματική, σύμφωνα με τους δεδομένους στόχους. Οι μαθητές τα αναπτύσσουν σε όλους τους τύπους της ομιλίας, συνδυάζοντάς τα μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας διαφορετικούς τύπους μνήμης. Η δουλειά στην τάξη οργανώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε, οι ίδιες λέξεις και γραμματικά φαινόμενα να απαντώνται επανειλημμένα στο κείμενο και στις ασκήσεις, να αξιοποιούνται σε διάφορες δραστηριότητες μέσα στην τάξη. Χάρη σε αυτό, στο τέλος επιτυγχάνεται η αποτελεσματική αφομοίωση του γλωσσικού υλικού.

Στο αρχικό στάδιο της εκπαίδευσης, βασικό στόχο αποτελεί η μύηση στη γλώσσα, στο υλικό, με τη βοήθεια δεκτικών τύπων του λόγου, κατά κύριο λόγο με την

ανάγνωση. Με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, όταν μαθαίνουμε να διαβάζουμε από το 1ο μάθημα συνδυαστικά με την εκμάθηση άλλων τύπων γλωσσικών δραστηριοτήτων, παρουσιάζεται μία πραγματική ευκαιρία να βασιστεί η διδασκαλία σε μια τέτοια τεχνολογία εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας που είναι προσβάσιμη σε κάθε μαθητή. Εκπαίδευση για όλα τα είδη ανάγνωσης (ανάγνωση με πλήρη κατανόηση του τι έχει διαβαστεί, ανάγνωση με επιλεκτική εξαγωγή πληροφοριών κλπ.) πραγματοποιείται με βάση πρωτότυπα κείμενα που χρησιμοποιούν στοχευμένο λεξιλόγιο της θεματικής που μελετάται. Αδιαμφισβήτητο πλεονέκτημα των ευσκεκκριμένων εγχειριδίων και της συγγραφέως τους είναι η σύνταξη κειμένων και διαλόγων, καθώς και ασκήσεις κειμένων που βασίζονται σε αυθεντικό υλικό, εκτεταμένη χρήση υλικού από τον ελληνικό Τύπο (άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά). Μεγάλη προσοχή επικεντρώνεται στο γλωσσικό ύφος, στην επιθυμία διδασκαλίας μιας κατάστασης, «ζωντανής» γλώσσας, στον αριθμό φρασολογικών εκφράσεων, ιδιωτισμών, παροιμιών κ.α.

Οι παραδοσιακές γλωσσικές ασκήσεις συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση του γραμματικού και λεξικογραφικού υλικού του μαθήματος και στην απόκτηση στερεών θεμελιωδών γνώσεων, παρέχοντας στον φοιτητή την ευκαιρία για σημαντική οργάνωση της γλώσσας και του λόγου στη μνήμη του.

Εξαιρετικά σημαντική στη διαδικασία της διδασκαλίας της γλώσσας είναι και η **ατομική** προσέγγιση. Επιλέγοντας υλικό και καθορίζοντας τους μαθησιακούς στόχους, ο συγγραφέας επικεντρώνεται κυρίως στις απαιτήσεις του βασικού μαθήματος. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι το υλικό του βιβλίου υπερβαίνει τις απαιτήσεις αυτές, ενώ οι ασκήσεις σε αυτό είναι πολυεπίπεδες, αρκετά πολύπλοκες και ανισομερείς. Όλα αυτά μάς επιτρέπουν να εφαρμόσουμε αποτελεσματικά κατά τη διδασκαλία την αρχή της εξατομίκευσης, η οποία είναι πιο σημαντική στην εκμάθηση της γλώσσας από οιοδήποτε άλλο αντικείμενο. Η σκόπιμη υποβολή υπερβολικού υλικού επιτρέπει σε κάθε μαθητή να δείξει την ατομικότητά του. Στο πλαίσιο ενός κεφαλαίου δίνεται στον σπουδαστή το δικαίωμα επιλογής, δηλαδή παρέχεται η δυνατότητα επιλογής μέσων-εργαλείων λόγου, ανάλογα με τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντά του, τα γούστα, τη γνώμη και ιδιοσυγκρασία του. Επιπλέον, το άφθονο υλικό και οι ασκήσεις αυξημένης πολυπλοκότητας επιτρέπουν στους μαθητές με αρκετά υψηλό επίπεδο κανότητας να υλοποιήσουν τις ικανότητές τους, ξεπερνώντας το βασικό-στοιχειώδες επίπεδο του μαθήματος. Για όλους αυτούς τους λόγους, οι δεκτικοί τύποι ομιλίας είναι μπροστά από τους παραγωγικούς. Η ικανότητα προσωπικής-ατομικής επιλογής και χρήσης υλικού συμβάλλει σε μια πιο σταθερή αφομοίωση της γνώσης.

Με επιτυχία εφαρμόστηκε και αξιοποιήθηκε κατά τη συγγραφή των συγκεκριμένων εγχειριδίων ακόμα μία βασική και απαραίτητη σύγχρονη μέθοδος εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας – η **γλωσσολογικο-πατριδογνωστικό-πολιτιστική μέθοδος**. Η πολιτισμική γνώση αποτελεί το ουσιαστικό θεμέλιο των εν λόγω εγχειριδίων, η μύηση στον καινούριο, ξένο πολιτισμό αποτελεί βασικό

στόχο της διαδικασίας μάθησης. Κάτι τέτοιο δεν είναι τυχαίο. Πόσω μάλλον, τελικά, που η γλώσσα χάνει τη ζωή της όταν οι εκπαιδευτικοί και οι σπουδαστές επιδιώκουν να μελετούν μόνο "άψυχες" λεξικές και γραμματικές μορφές.

Η μεθοδολογική σημασία της ενότητας της πολιτιστικής γνώσης με την παράλληλη μύηση στην εκφορά του προφορικού λόγου έγκειται στο ότι είναι αδύνατο να καταστούν οι λειτουργίες της εκφοράς λόγου απομονωμένες από τη γνώση του πολιτισμού και οι λειτουργίες μύησης στον πολιτισμό, με τη σειρά τους, δεν δύνανται να εμπεδωθούν χωρίς τη λειτουργική κατάρτισης της εκφοράς του λόγου. Η ενσωμάτωση της πολιτιστικής πτυχής στη διαδικασία μάθησης εμπλουτίζει το γνωστικό πεδίο των μαθητών χάρη στην αποκόμιση πληροφοριών και γνώσεων για τη χώρα της γλώσσας που μελετάται, για την πραγματικότητα μιας ξένης κουλτούρας, διεγείρει το γνωστικό ενδιαφέρον και, τελικά, λειτουργεί ως επιπρόσθετο κίνητρο γνώσης.

Ολοκληρώνοντας, θα επιθυμούσα να τονίσω τον άμεσο, αβίαστο, ειλικρινή, ανιδιοτελή τρόπο, με τον οποίο το ρωσικό κοινό προσέγγισε το Κέντρο μας, τον μέγιστο δείκτη ενδιαφέροντος για την ελληνική γλώσσα, τον πολιτισμό, τη Χώρα μας. Εμείς, από πλευράς μας, προσπαθούμε με πολυεπίπεδες, σφαιρικές εκδηλώσεις και δρασεις, να μυούμε τους Ρώσους Φιλέλληνες και τους ομογενείς μας στο τεράστιο πολιτισμικό-πνευματικό κληροδότημα της Ελλάδας. .

Ολοένα και περισσότεροι μαθητές εγγράφονται στα μαθήματα χορού και τη χορωδία, το Κέντρο επισκέπτεται καθημερινά κοινό είτε για να δανειστεί βιβλία στην ελληνική από τη βιβλιοθήκη μας, ελληνικές ταινίες και μουσική από την ταινιοθήκη και το μουσικό μας αρχείο, στις εκδηλώσεις του Κέντρου οι άνθρωποι έχουν αναπτύξει φιλίες και διαπροσωπικές σχέσεις, ουσιαστικά, δηλαδή, το Κέντρο κατέστη σε μία εστία, γύρω από την οποία άνθρωποι επικοινωνούν μεταξύ τους με κοινό ενδιαφέρον, με κοινό γνώμονα τον ελληνικό πολιτισμό, την ελληνική γλώσσα, την ελληνική τέχνη, την ελληνική ιστορία, με κοινό αντικείμενο την Ελλάδα μέσα στους αιώνες. Για άλλη μια φορά επισημαίνω τον αβίαστο τρόπο προσέγγισης του Κέντρου και το υψηλό ποσοστό συμμετοχής, αυθόρμητης συμμετοχής, και σύμπραξης του κοινού στις εκδηλώσεις του Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού, γεγονός που μας επιτρέπει να πούμε ότι η σύσταση και λειτουργία του Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού ανταποκρίνεται σε ανάγκη της σημερινής ρωσικής κοινωνίας που αφορά ενδιαφέρον για την Ελλάδα και τον πολιτισμό της, αλλά και αποτελεί νομοτέλεια της δυναμικής και εξέλιξης στις σχέσεις των δύο φίλων, ομόδοξων λαών, τους οποίους συνδέει κοινή κοσμοθεωρία, νοοτροπία, κοινές σελίδες ιστορίας, τους οποίους μάς συνδέει η ενιαία ιστορική-πολιτισμική-πνευματική κοινότητά μας !

Είναι δύσκολο να υπερεκτιμηθεί το μέγεθος, η δυναμική, το μεγαλείο και η μεγαλοπρέπεια στην κοινή ιστορία των δύο κόσμων μας, η απαρχή της οποίας, ιστορικά, πολιτισμικά αλλά και γεωγραφικά μάς παραπέμπει στην μυθολογία [9ος αιώνας του Ηρακλή, Θησέας, Τελαμώνας, ζώνη Ιππολύτης, Προμηθέας Δεσμώτης, Ιάσων και Αργοναυτική Εκστρατεία, και συνεχίζει με την ιστορική πραγματικότητα, από την αρχαιότητα ακόμη, με το αποικισμό, η δημιουργία ελληνικών πόλεων-κρατών σε όλη την Παρευξείνια Ζώνη των Ελλήνων στον Εύξεινο Πόντο αρχίζει μετά τον Τρωικό πόλεμο το 1100 π.Χ. Η Σινώπη (785 π. Χ), πατρίδα του κυνικού φιλοσόφου Διογένη, του κωμικού ποιητή Δίφилου και του ιστορικού Βάτωνα, ήταν η πρώτη αποικία της Μιλήτου στον Εύξεινο Πόντο το 786 π.Χ. και σαν έδρα εμπορίου, έγινε πολύ σύντομα ένα αξιόλογο λιμάνι με πολυάριθμο στόλο και ισχύ. Ακολούθησαν η Τραπεζούντα (756 π.Χ), η Κερασούντα (700 π.Χ), η Αμισός (Σαμψούντα- 600 π.Χ), η Οδησός, ο Βαθύς Λιμένας (Βατούμ), η Διοσκουρία (Σοχούμι), η Πιτιούντα, η Αρχαιόπολις (Νοκολακέβι), τα Κοτύωρα (Ορντού), η Τρίπολη, η Αμάσεια, η Ιωνόπολη (Ινέμπολη), η Χερσόνησος, το Παντικάπαιον και άλλες] ενώ από το Μεσαίωνα και έπειτα, από την εποχή των εμπορικών ταξιδιών των σκανδιναβικών λαών προς το Βυζάντιο μέσω των ρωσικών πόλεων, γνωστών ως «πορείες από τους Βαράγγους στους Έλληνες» και με τον ασπασμό του Χριστιανισμού από τους Ρως από το Βυζάντιο, ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΟ στην ιστορία και στην πορεία των δύο αυτών κόσμων, η ιστορική, πολιτισμική, πνευματική κοινότητά μας ενισχύεται με αδιάλειπτους δεσμούς.

Στα δύσκολα χρόνια του οθωμανικού ζυγού, Έλληνες λόγιοι, καλλιτέχνες και κληρικοί από το Βυζάντιο ταξίδευαν στη Ρωσία, εύρισκαν καταφύγιο στην ομόδοξη Ρωσία και ταυτόχρονα μετάφραζαν, δίδασκαν, ιστορούσαν εικόνες, έλυναν δογματικές και κανονικές διαφορές και λειτούργησαν ως ένας ζωντανός δεσμό της ορθόδοξης Ρωσίας με τις θρησκευτικές, τις μοναχικές και τις καλλιτεχνικές παραδόσεις της Ορθόδοξης Ανατολής, που εκπροσωπούσε ο ελληνισμός.

Πολλοί ήταν οι Έλληνες που μετανάστευσαν εδώ και η φιλόξενη ρωσική γη έγινε δεύτερη πατρίδα τους. Τα ίχνη τους στην πορεία του ρωσικού πολιτισμού είναι μέχρι σήμερα ανεξίτηλα. Γνωστές είναι οι μορφές του Φωτίου του Μονεμβασιώτη τα άμφια του οποίου κοσμούν τη συλλογή του Μουσείου των Όπλων του Κρεμλίνου, του περίφημου αγιογράφου Θεοφάνους του Γραικού, του Αρχιεπισκόπου Αρσενίου Ελασσόνος που ήταν προϊστάμενος του Ναού των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ στα χρόνια του Ιβάν του Τρομερού, του διαφωτιστή των Ρώσων Μαξίμου του Γραικού, των ιδρυτών της Σλαβογραικολατινικής Ακαδημίας, πρώτου ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος της Ρωσίας (1687), αδελφών Ιωανίκιου και Σωφρόνη Λειχούδη, των διδασκάλων

του Γένους Νικηφόρου Θεοτόκη και Ευγένιου Βούλγαρη, των Εθνικών Ευεργετών Ιωάννη Βαρβάκη και Ματθαίου Ριζάρη, του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια, αλλά και μορφών του 20ου αιώνα, όπως ο περίφημος συλλέκτης Γιώργος Κωστάκης, ο αρχιμουσικός Οδυσσέας Δημητριάδης, ο διεθνούς φήμης αρχαιολόγος Βίκτωρ Σαριανίδης κ.α. Πρόκειται για μια σειρά προσωπικοτήτων που καλύπτουν, χωρίς κενά, μια περίοδο από τον 10ο αιώνα, μέχρι και τις ημέρες μας.

Η νεότερη πολιτική και στρατιωτική ιστορία της Ρωσίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία και πορεία του ελληνικού κόσμου. Ρώσο-Τουρκικοί πόλεμοι του 18^{ου} αιώνα (1768-1774, 1788-1791), δραστήρια συμμετοχή του ελληνικού πληθυσμού σε αυτούς στο πλευρό των ρωσικών στρατευμάτων και στόλου, Ναυμαχία Τσεσμέ το 1770, όταν ο ρωσικός στόλος εξολόθρεψε τον τουρκικό πλησίον της Χίου, μεταναστευτικό κύμα Ελλήνων προς τη Ρωσία (ιδίως μετά την προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσική Αυτοκρατορία το 1783, όταν η ρωσική ηγεσία, επιθυμώντας την εγκατάσταση στα νότια σύνορά ορθόδοξο-ομοδοξο πληθυσμού, παραχωρεί στους Έλληνες εκτάσεις για εγκατάσταση, απαλλαγή απόστρατιωτική θητεία και φόρους), ίδρυση ελληνικών κοινοτήτων στη Νότια κυρίως Ρωσία, **ίδρυση το 1800 της Ιονίου Πολιτείας (Ναύαρχος Ουσακώφ) του πρώτου στην ιστορία ανεξάρτητου ελληνικού κρατιδίου**, ρωσική εσκρατεία στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του άγνωστου στην ελληνική βιβλιογραφία **Ναύαρχου Ντμίτρι Σενιάβιν**, ναυμαχίες του Άθωνα και των Δαρδανελών το Μάιο και Ιούνιο του 1807 αντίστοιχα, όταν για πολλοστή φορά ο ρωσικός στόλος εξουδετέρωνε τον οθωμανικό στόλο, ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας το 1814 στην Οδησό, δραστήρια συμμετοχή της ρωσικής διπλωματίας στην υπόθεση λύσης του Ελληνικού Ζητήματος, **Θρυλική Ναυμαχία του Ναυαρίνου τον Οκτώβριο του 1827**, όταν ο ηνωμένος άγγλο-γάλλο-ρωσικός στόλος καταστρέφει τον τούρκο-αιγυπτιακό στόλο, **Ρωσο-Τουρκικός Πόλεμος 1828-1829 (νίκη της Ρωσίας, Συνθήκη της Ανδριανούπολης στις 14.9.1829, με την οποία η Ρωσία υποχρεώνει την Πύλη να παράσχει στην Ελλάδα αυτονομία και λίγους μήνες αργότερα, τον Ιανουάριο του 1830 υπογράφεται στο Λονδίνο η Ίδρυση του Ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, το Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας)** αυτά όλα αποτελούν ορισμένα μόνο παραδείγματα διασταύρωσης της ιστορικής πορείας των δύο ομόδοξων λαών.

Ήδη οι πλέον πρώιμες περιηγητικές περιγραφές οριοθετούν μία ενιαία παράμετρο και αρχή, η οποία, εκ των προτέρων, εξασφαλίζει τη σχέση καλοπροαίρετης αμοιβαιότητας μεταξύ Ελλήνων και Ρώσων, την Ορθόδοξη, δηλαδή, Πίστη, η οποία αποτελεί κοινό γνώμονα και πόλο έλξης ανάμεσα στους δύο λαούς. Κάτι τέτοιο αρκετά χαρακτηριστικά επισημαίνει στις περιγραφές του ο μοναχός από το Κίεβο Βασίλειος Μπάρσκι, ο οποίος την περίοδο 1723-1747 πραγματοποιεί

περιήγηση στους Άγιους Τόπους, μεταξύ των οποίων και ο ελληνικός κόσμος με τα πολυάριθμα μοναστήρια και εκκλησίες του. Τον Μπάρσκι καταπλήσσει η ιδιαίτερα θερμή υποδοχή, με την οποία ο ελληνικός πληθυσμός αντιμετωπίζει παντού τους Ρώσους περιηγητές, στους οποίους βλέπει ομόδοξους αδερφούς. Όταν ο Μπάρσκι, με τους συντρόφους του, βρεθεί χωρίς πόρους για επιβίωση στην Κέρκυρα, ο τοπικός κλήρος θα βοηθήσει να του εκδοθεί ειδική άδεια, ούτως ώστε «αυτοί οι περίεργοι περιηγητές από τη χώρα των Ρώσων» να έχουν δικαίωμα να ζητούν ελεημοσύνη, συνοδεία του Ιερομόναχου Αθανάσιου. Όταν δε οι Ρώσοι οδοιπόροι, αφού συνέλεξαν ελεημοσύνη και η είδηση για την άφιξή τους στο νησί γίνεται γνωστή, οι ντόπιοι κάτοικοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους ποιος πρώτος θα καλέσει τους περιηγητές στην οικία του.¹ Ο Μπάρσκι, όμως, διαπιστώνει ότι παρόμοια καλοπροαίρετη διάθεση επεκτείνεται όχι σε όλους, παρά μόνο σε ομόδοξους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας αντιμετώπισης αποτελεί η λειτουργία της κλινικής της Χίου, στην οποία, αφιλοκερδώς, γίνονται δεκτοί και θεραπεύονται ασθενείς αποκλειστικά ορθόδοξης πίστης.² Αξιοσημείωτο είναι, εξάλλου, το γεγονός ότι για τους Ρώσους προσκυνητές η γνωριμία με τον ελληνικό πληθυσμό και στοιχείο κατά κύριο λόγο πραγματοποιείται στις εκκλησίες και τα μοναστήρια, που επισκέπτονται.

Το έργο του Μπάρσκι περιγράφει με γλαφυρότητα το γενικότερο πλαίσιο, στο οποίο και λαμβάνουν χώρα οι ζυμώσεις μεταξύ ελληνικού και ρωσικού πληθυσμού. Συγκεκριμένα, όμως, ιστορικά γεγονότα και συγκυρίες δεν μπορούν να αφήσουν ανέπαφες και ανεπηρέαστες τις καλοπροαίρετες διμερείς σχέσεις. Κάτι τέτοιο σημειώνεται στο δεύτερο ήμισυ του 18ου και στις αρχές του 19ου αι., όταν τα ρωσικά στρατεύματα διεξάγουν πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον των Τούρκων σε εκείνες τις τοποθεσίες, όπου είναι εγκατεστημένος ελληνικός πληθυσμός.

¹ Το ταξίδι του Βασίλη Γκριγκορόβιτς Μπάρσκι στους Ιερούς Τόπους στην Ευρώπη, την Ασία, την Αφρική. Μέρος 1ο. Αγία Πετρούπολη, 1778. Σ. 118-119.

(*Puteshestvie Vasiliya Grigirovicha Barskovo k svyatim mestam v Evrope, Azii, Afrike*. Ch. 1. Spb, 1778).

² Το ίδιο. Σ. 131.

Στα απομνημονεύματα των περιηγητών γίνονται συχνές αναφορές στο ότι οι Έλληνες, αρκετά συχνά, διαβλέπουν στην παρουσία των Ρώσων τη δυνατότητα απαλλαγής από τη θρησκευτική καταπίεση, στην οποία τους επιβάλουν οι Τούρκοι κατακτητές. Ο Χμετέφσκι καταγράφει το γεγονός, ότι ομάδα ανώτερου κλήρου των νησιών του Αιγαίου στέλνει, το Φεβρουάριο του 1771, στη Μεγάλη Αικατερίνη και τον Αλέξιο Ορλώφ, επικεφαλής του ρωσικού στόλου, επιστολή, στην οποία τους παρακαλεί να αναλάβουν την προστασία και εύνοια «όλων των ενάρετων χριστιανών της ελληνικής θρησκείας».³ Πιο σημαντικό, όμως, είναι το γεγονός ότι παρόμοιες διαθέσεις καταγράφονται όχι μόνο στους κόλπους του ανώτερου κλήρου, ο οποίος ήταν, αναμφίβολα, μνημένος στην πολιτική κατάσταση, στις γενικότερες βλέψεις και ισορροπίες στην περιοχή, αλλά και στους απλούς πιστούς. Ο Μπρονέφσκι περιγράφει αρκετά παραδείγματα, όπου ο απλός λαός, κατά την άφιξη του ρωσικού στόλου, απευθύνεται στους Ρώσους στρατιώτες με την παράκληση να τον βοηθήσουν να απαλλαγεί από την τουρκική καταπίεση. Αναφέρουμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα από τα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι, κατά τη διάρκεια της άφιξης του ρωσικού στόλου στην Ίμβρο:

«Ο κάθε Τούρκος επικεφαλής του χωριού απαιτεί δωροδοκία. Για να παρέχει ελεύθερα το δικαίωμα άσκησης θρησκευτικών καθηκόντων μερικές φορές απαιτεί, αυθαίρετα, δωροδοκία. Σε περίπτωση που οι Έλληνες δεν την καταβάλουν, δίνει εντολή να καταστραφεί η εκκλησία. Αυτή η δυστυχία βρήκε και τους κατοίκους του νησιού. Δεν ξέρω για ποιο λόγο ο ιερέας θεωρούσε ότι, δήθεν, εγώ έχω το δικαίωμα να επιτρέψω στους κατοίκους την αναστήλωση της εκκλησίας. Ο ιερέας στον εκτενή του λόγο εξέφρασε αυτή την παράκληση. ... Εγώ εξεπλάγην, έχοντας, όμως, υπ' όψιν την πεποίθηση της διοίκησής μας σχετικά με το «πόσο είναι δυνατό να διακείμεθα με επιείκεια απέναντι στους Έλληνες» – και θεωρώντας ότι η άρνησή μου δε θα γίνει κατανοητή (διότι όχι μόνο το Ρώσο αξιωματικό, αλλά και

³ Το ημερολόγιο του Στεπάν Χμετέβσκι για τις πολεμικές επιχειρήσεις του ρωσικού στόλου στο Αρχιπέλαγος και στις ακτές της Μικράς Ασίας. Σοβρεμέννικ (= Σύγχρονος (περιοδικό). Τόμος 49. Νο 1. Αγία Πετρούπολη, 1855. Σ. 63-64.

τον απλό στρατιώτη θεωρούν ον πολύ ανώτερό τους), έδωσα τη συγκατάθεσή μου και ήμουν αναγκασμένος να ακολουθήσω το λαό, εκεί που αυτός με πήγε.⁴...»

Ακόμη, όμως, και όταν οι Έλληνες δεν διαθέτουν τη δυνατότητα άμεσης συμμετοχής στις πολεμικές επιχειρήσεις, δεν κρύβουν τη χαρά τους από τις επιτυχίες του ρωσικού στόλου και την ήττα των Τούρκων. Ο λοχαγός του ρωσικού ναυτικού Σεργκέι Πλεσέεφ περιγράφει ότι, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του στη Εγγύς Ανατολή το 1772, έγινε γνωστή η έναρξη νέων πολεμικών επιχειρήσεων του ρωσικού ναυτικού ενάντια των Τούρκων. Σύμφωνα με τον Πλεσέεφ, η είδηση αυτή προξένησε στον ελληνικό πληθυσμό έκρηξη θαυμασμού: «Ο λαός χαιρόταν και όλοι θεωρούσαν τους εαυτούς τους ευτυχισμένους, διότι βοηθούν τους Ρώσους ενάντια στους Τούρκους».⁵

Ο ως άνω Πλεσέεφ καταγράφει την έκπληξή του, όταν, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Εγγύς Ανατολή, τον πλησίασε «ντυμένη με τουρκική ενδυμασία» μία γυναίκα, γόνος πλούσιας οικογένειας, και, συζητώντας, εξέφρασε τον ενθουσιασμό της για τις επιτυχίες του ρωσικού ναυτικού στη Μεσόγειο. Παρά την έκπληξή του, απεφάνθη ότι η γυναίκα αυτή, αν και γνώριζε την τουρκική γλώσσα άριστα και ήταν ντυμένη με τουρκική ενδυμασία, ήταν Ελληνίδα και μισούσε τους Τούρκους. «Ας δώσει ο Θεός (στο ρωσικό ναυτικό - Θ.Γ.) να συνεχίσει με επιτυχία τις κατακτήσεις του, να απελευθερώσει από την αιχμαλωσία τους ομόδοξους και τους αδερφούς μας, τους οποίους οι Τούρκοι καταπιέζουν χειρότερα και από ζωντανά», με τον τρόπο αυτό η Ελληνίδα αντιδρά στα νέα για τη νίκη του ρωσικού ναυτικού.⁶ Το τελευταίο παράδειγμα υποδηλώνει ότι η ορθόδοξη θρησκεία, καθώς και το μίσος απέναντι στους Τούρκους, αποτελούν εκείνους τους συνδετικούς κρίκους ανάμεσα στον ελληνικό πληθυσμό, παρά το γεγονός ότι η ανάγκη προσαρμογής στις συνθήκες του τουρκικού ζυγού, πράγμα

⁴ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις ... Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 36, 48.

⁵ Πλεσέεβ Σ.Ι. Καθημερινές σημειώσεις για την περιήγηση από την Πάρο, η οποία ανήκει στη Ρωσία, στη Συρία και στα αξιοθέατα της εγγύτερης περιφέρειας της Ιερουσαλήμ. Αγία Πετρούπολη, 1773. Σ. 69. (Plescheev S.I. Dnevnie zapiski puteshestviya iz arhipelazhskogo, Rossii prinadlezhazhego ostrova Parosa v Siriyu I k dostopamyatnim mestam v predelakh Ierusalima nakhodyaschikhsya. Spb., 1773).

⁶ Πλεσέεβ Σ.Ι. Καθημερινές σημειώσεις ... Σ. 75.

που συνεπάγεται την υιοθέτηση από κάθε κοινότητα του ατομικού της μοντέλου προσαρμογής, διαιώνιζε τη διαφοροποίηση των Ελλήνων μεταξύ τους.

Σε όλα, σχεδόν, τα απομνημονεύματα των στρατιωτικών περιηγητών, οι οποίοι συμμετέχουν στις πολεμικές ενέργειες εναντίον των Τούρκων, υπάρχουν παραδείγματα συμπαράστασης, συμμετοχής και συμβολής των Ελλήνων στις ως άνω επιχειρήσεις. Αναφέρουμε ένα μόνο παράδειγμα, που αφορά τα γεγονότα του ρωσο-τουρκικού πολέμου της περιόδου 1768-1774, και το οποίο καταγράφει ο αξιωματικός του ρωσικού στόλου Ματθαίος (Ματβέι) Κοκόβτσεφ, που αρκετά χαρακτηριστικά αντικατοπτρίζει την άποψη των Ρώσων περιηγητών για τους Έλληνες:

«Κατά τη διάρκεια της παρουσίας του ρωσικού στόλου στο Αρχιπέλαγος, ενθαρρυνόμενοι από την παρουσία ρωσικών όπλων, εκδήλωναν (οι Έλληνες – Θ.Γ.) εξαιρετικά δείγματα ανδραγαθίας. Τα μικρότερα τους πλοiάρια, σε περίπτωση επίθεσης τουρκικών γαλέρων, προτιμούσαν να αυτοπυρποληθούν από το να αιχμαλωτισθούν από τον εχθρό. Τα μη τακτικά στρατεύματά τους ... κατά την απόβασή τους στην ακτή επιδείκνυαν ξέχωρη ανδρεία, που τους εμψύχωνε όλους. Οι Ψαριώτες, οι Μυκονιάτες και άλλοι νησιώτες όπλιζαν μικρά πλοiάρια ... , και με τη βοήθεια του ρωσικού στόλου όχι μόνο αιχμαλώτιζαν τα τουρκικά εμπορικά πλοiα, αλλά, αποβιβαζόμενοι, τακτικά, στις ακτές, ερήμωναν τους οικισμούς.⁷ »

Η λαϊκή διπλωματία των Ρώσων στρατιωτικών επέφερε αποτελέσματα. Σε όλες, ουσιαστικά, τις περιοχές, όπου αφικνείαι ο ρωσικός στόλος, ο ελληνικός πληθυσμός τον υποδέχονταν με χαρά και ενθουσιασμό. Σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Βλαντίμιρ Μπρονέφσκι, τον Απρίλιο του 1807 οι Έλληνες της Ίμβρου *«με χαρά πρότειναν (στα ρωσικά στρατεύματα – Σ.τ.Μ.) οτιδήποτε ήθελαν, αν και σε μικρές ποσότητες, χωρίς να απαιτούν εξόφληση...»*,⁸ ενώ στη Σάμο, λίγο μετά τη ναυμαχία των Δαρδανελίων, *«πλήθος κόσμου, ή, καλύτερα, ολόκληρη η πόλη, μας ακολουθούσε. Στην πλατεία, κοντά στο συντριβάνι,*

⁷ Κοκόβτσεφ Μ.Γ. Περιγραφή ... Σ. 71-72.

⁸ Στο ίδιο. Σ. 35.

κοπέλλες...αφήνοντας τις στάμνες τους, μας προσέφεραν μπουκέτα με λουλούδια».⁹

Τα ανωτέρω έχουν ως αποτέλεσμα ο ελληνικός πληθυσμός να ταυτίζεται με τη Ρωσία, το δε αγώνα του για ανεξαρτησία να τον συνδέει άμεσα με την εκστρατεία του Σενιάβιν και την παρουσία του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο. Ο αξιωματικός Πάβελ Σβινίν περιγράφει την αντίδραση των κατοίκων της Ύδρας στην άφιξη του ρωσικού στόλου ως εξής: «Αμέσως έστειλαν αντιπροσώπους από την πόλη να συγχαρούν το Ναύαρχο με την ευκαιρία της αίσιας άφιξής τους» ενώ, παράλληλα, δήλωσαν: *«όλοι οι Έλληνες, σε όσους ακόμα κυλά η σπίθα της τιμής – είναι έτοιμοι να πεθάνουν για την ελευθερία και την αγάπη τους για τη Ρωσία»*.¹⁰ Αρκετές τέτοιες περιγραφές συναντάμε και στα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι: *«Μέσα σε ένθερμα συναισθήματα ζήλου και πίστης απέναντι στη Ρωσία, οι Έλληνες ορκίστηκαν πάλι και πανηγυρικά (θριαμβικά) να χύσουν και την τελευταία σταγόνα του αίματός τους για τη Ρωσία»*.¹¹ Μέρος του ελληνικού πληθυσμού ήδη εκλαμβάνει τη Ρωσία ως τη δεύτερη πατρίδα του. Σύμφωνα με τον Μπρονέφσκι, μετά τα ναυμαχία του Άθωνα και κατά τη διεξαγωγή ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων με τους Τούρκους και την προετοιμασία για επιστροφή του ρωσικού στόλου στην Κέρκυρα, ο ελληνικός πληθυσμός της Τενέδου διασκορπίστηκε στα διάφορα νησιά του Αρχιπελάγους, όπου δεν ελέγχονταν από Τούρκους (δεδομένου ότι μετά την πολιορκία του νησιού, οι Τούρκοι ξερίζωσαν όλα τους τα δέντρα και κατέστρεψαν και όλα τα αμπέλια). Παράλληλα πολλοί Έλληνες «ορκίστηκαν πίστη στη Ρωσία (υιοθέτησαν τη ρωσική υπηκοότητα) και κατευθύνθηκαν προς την Κέρκυρα, αναμένοντας ευνοϊκή ευκαιρία για να μεταβούν στη Ρωσία».¹²

⁹ Στο ίδιο. Σ. 72.

¹⁰ Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 8. (Svinyin P.P. Vospominaniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

¹¹ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναυάρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 124. (Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

¹² Στο ίδιο. Σ. 168-169.

Ωστόσο, η πιο γλαφυρή και έντονη περιγραφή σχετικά με τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των δύο λαών, Ελλήνων και Ρώσων, που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της τρίτης εκστρατείας στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο με επικεφαλής το Ναύαρχο Σενιάβιν, καθώς και αναφορικά στο ρόλο του ίδιου του Ναυάρχου στην ενίσχυση αυτών των σχέσεων, είναι αυτή που καταγράφει τις σκηνές αποχαιρετισμού με το ρωσικό στόλο στην Κέρκυρα. Να πως περιγράφει το γεγονός ο Σβινίν:

Ήταν να αδύνατο να παρακολουθούμε ασυγκίνητοι αυτή τη συγκινητική σκηνή, που μας εξέπληξε όλους, όταν ... ο Ναύαρχος κατευθύνθηκε για τελευταία φορά να προσκυνήσει τα ευεργετούντα λείψανα του Άγιου Σπυρίδωνα. Όχι μόνο οι δρόμοι, αλλά και όλα τα παράθυρα, οι στέγες των σπιτιών, ήταν γεμάτα κόσμο, που υποκλίνονταν και με κάθε τρόπο χαιρετούσε το Σενιάβιν. Το πλήθος ακολουθούσε τα χνάρια μας και μας περίμενε καθ' όλη τη διάρκεια του αποχαιρετιστήριου γεύματός μας...Το πλήθος μας συνόδεψε μέχρι την προκυμαία, την οποία επίσης βρήκαμε κατάμεστη από κόσμο. Όλοι ήθελαν να αποχαιρετήσουν το Σενιάβιν, να τον αγκαλιάσουν. Ενάρετοι ευγνώμονες Έλληνες, για ένα λεπτό ξέχασαν τον κίνδυνο που τους караδοκεί και, ανοίγοντας την καρδιά τους, έδειξαν πόσο αυτοί θεωρούν ότι είναι υπόχρεοι στο Σενιάβιν για την ευτυχία και την ελευθερία, που έχαιραν καθ' όλη τη διάρκεια της διοίκησής του. Ο Σενιάβιν δεν μπορούσε να είναι αδιάφορος, δάκρυα κατέκλυσαν τα περήφανα μάγουλά του – εγώ έκλαιγα σαν παιδί. Για πρώτη φορά αγάπησα με όλη μου την ψυχή τους Κερκυραίους. Για πρώτη φορά αισθάνθηκα ότι λυπούμαι που τους αποχωρίζομαι, σα να πρόκειται για κοντινούς συγγενείς. Με αρκετή ικανοποίηση είδα τη θλίψη των κατοίκων κατά τον αποχωρισμό με τους στρατιώτες μας. Αποχαιρετούνταν σα

φίλοι, έκλαιγαν, διαβεβαίωναν ο ένας τον άλλον στη φιλία, την αναγνώριση και, παρά το γεγονός ότι επικοινωνούσαν σε μία μετά δυσκολίας κατανοητή διάλεκτο –οι δικοί μας σε κακή ιταλική και ελληνική, οι Κερκυραίοι σε άσχημη ρωσική- οι διάλογοί τους, πράγματι, ήταν εκφραστικοί. Δεν αποτελεί κάτι τέτοιο μεγάλη τιμή για τους στρατιώτες μας? Το να κατακτάς τις καρδιές είναι σημαντικότερο και ενδοξότερο από το να κατακτάς κράτη.¹³

Παρόμοια περιγραφή, που ξεχυλίζει από τα πιο ζεστά συναισθήματα, εντοπίζουμε και στα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι:

Ο αποχαιρετισμός των κατοίκων με τους στρατιώτες μας πιστοποιούσε την ειλικρινή λαϊκή αγάπη απέναντί μας, την οποία δεν δύναται να περιγράψει καμμία πέννα. Όταν τα στρατεύματα σταμάτησαν μπροστά στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα για να λάβουν την ευλογία πριν το ταξίδι, κληρικοί απ'όλες τις εκκλησίες, ντυμένοι στα μαύρα, βγήκαν με σταυρούς και με αγιασμό. Ο πρωτοϊερέας, δίνοντας αλάτι και ψωμί στη στρατηγό, ξεκίνησε να ομιλεί, αλλά τον έπιασαν τα κλάματα, γέμισε δάκρυα και δεν μπόρεσε να συνεχίσει. Ήχησαν τα τύμπανα, τα στρατεύματα ξεκίνησαν και κατευθύνθηκαν προς την προκυμαία. Όχι μόνο οι δρόμοι, η πλατεία, αλλά και όλα τα παράθυρα, οι στέγες των σπιτιών ήταν κατάμεστες από λαό, ο οποίος, στην προσπάθειά του να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του, ξέχασε προσωρινά ότι με την

¹³ Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 233-235. (Svinyin P.P. Vospominaniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

ειλικρίνειά του αυτή εξοργίζει τους δυνάστες του (δηλ. του Γάλλους). Από τα μπαλκόνια έπεφταν στους στρατιώτες λουλούδια, στιγμές-στιγμές η θλιβερή σιωπή κοβόταν από φωνές αναγνώρισης και ευγνωμοσύνης. Στην προκυμαία, όταν οι στρατιώτες έμπαιναν στις βάρκες (για να επιβιβαστούν στα πλοία – Σ.τ.Μ.), ο καθένας αποχαιρετίζονταν με το γνωστό του, εύχονταν να μην ξεχάσουν ο ένας τον άλλο, αγκαλιάζονταν και έκλαιγαν ... Εγώ για πρώτη φορά είδα και πίστεψα ότι οι Κερκυραίοι είχαν λόγο να αγαπούν τους Ρώσους, χωρίς εμάς έμειναν κυριολεκτικά ορφανοί. Δύναται να ειπωθεί ότι οι Κερκυραίοι και οι Δαλματιανοί ήσαν τα αγαπημένα τέκνα της Ρωσίας, τα οποία εμείς προφυλάγαμε και θωπεύαμε, χωρίς να απαιτούμε από αυτά καμμία θυσία.¹⁴

Ακριβώς σε αυτά τα λόγια, ακριβώς σε αυτές τις εκφράσεις και συναισθήματα ιχνηλατούμε την ουσία της ρωσικής εκστρατείας στο Αρχιπέλαγος και την Αδριατική. Απελευθερώνοντας τον ντόπιο πληθυσμό από φορολογική σπάθη, συνδράμοντας στην ευπορία, ευδαιμονία και ανάπτυξή τους, οι Ρώσοι στρατιωτικοί και διπλωμάτες, ομόδοξοι ορθόδοξοι των Ελλήνων, που διάκεινταν απέναντί τους με αίσθημα συμπόνοιας και σύμπραξης, ουσιαστικά παρείχαν προστασία στον ελληνικό πληθυσμό. Κάτι τέτοιο αποτέλεσε λογική εξέλιξη, έκφραση και απόρροια των μακρόχρονων ιστορικών και πνευματικών σχέσεων των δύο λαών, γεγονός που λειτούργησε ως παρακαταθήκη για την περαιτέρω προσέγγιση και σύμπραξη κατά τις επόμενες δεκαετίες, όταν τίθεται πλέον οξύ το ζήτημα της απελευθέρωσης των υπόδουλων Ελλήνων.

¹⁴ Μπονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναύαρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 185-186.

(Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

Όταν το 1821 στην Ελλάδα ξεσπά η Επανάσταση, οι Έλληνες όλο και περισσότερο προσανατολίζονται προς τη Ρωσία, αποσκοπούν στην υποστήριξη της ως εγγύηση για την επίτευξη του σκοπού τους, δηλαδή την επιτυχή έκβαση του αγώνα ενάντια στον οθωμανικό ζυγό. Πόσο μάλλον που ίσως για πρώτη φορά τίθεται με τέτοια οξύτητα το ζήτημα ζωής ή θανάτου για τους Έλληνες. Ευρισκόμενος στο επίκεντρο της ενόπλου σύρραξης, ο Ρώσος προσκυνητής Κιρ Μπρόννικωφ, δουλοπάροικος των Σερεμέτιεφ, περιγράφει ως εξής τη κοινή γνώμη και τις διαθέσεις των κατοίκων της Σκοπέλου, κοντά στο Άγιο Όρος: «Οι κάτοικοι βρίσκονταν σε μεγάλη θλίψη, ιδίως οι γυναίκες. Συναντώντας μας στο δρόμο και μη γνωρίζοντας τη ρωσική γλώσσα, ξέπνοες και μέσα στα δάκρυα μας έλεγαν τα εξής, τα οποία μας εξήγησε αργότερα διερμηνέας: *«εάν δε μας βοηθήσει η Ρωσία, τότε εμείς οι Έλληνες χαθήκαμε»*, και συμπληρώνει ότι μέρος των κατοίκων του νησιού, ωστόσο, δε συμμερίζονται αυτή την άποψη και «παρά τη δυσμενή αυτή συγκυρία και τη δύσκολη θέση, στην οποία βρέθηκαν, δεν εγκατέλειπαν την περηφάνια τους».¹⁵

Οι τακτικές επαφές ανάμεσα στους Έλληνες και τους Ρώσους έχουν ως επακόλουθο ορισμένη πολιτιστική επίδραση της Ρωσίας στην Ελλάδα. Η παραμονή, για παράδειγμα, του ρωσικού στόλου στον Πόρο, όπου τα πρώτα χρόνια μετά την επανάσταση εγκαθίσταται η ρωσική ναυτική βάση, ο γνωστός μέχρι και σήμερα ρωσικός Ναύσταθμος, σε ορισμένο βαθμό επηρεάζουν τον καθημερινό βίο και τρόπο ζωής των κατοίκων του νησιού. Καταγράφοντας τις εντυπώσεις του από την επίσκεψή του στο νησί, ο Μπαζίλη αναφέρει:

«Μπορεί να θεωρηθεί ότι ο Πόρος είναι ρωσική πόλη, ενώ τα παράλια του Μοριά ανεπτυγμένη ρωσική επαρχία. Όλοι, σχεδόν, οι κάτοικοι καταλαβαίνουν τη γλώσσα μας, ενώ αρκετοί νέοι Ποριώτες μιλούν ελεύθερα τη ρωσική. Οι φιλικές τους σχέσεις με τους ναύτες μας άρχισαν από εκείνη ακριβώς την ημέρα, όταν οι

¹⁵ Μπρόννικωφ Κ.Ι. Ταξίδι στους Αγίους Τόπους της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής κατά τα έτη 1820-1821. Μόσχα, 1824. Σ. 239.
(Bronnikov K.I. Puteshestvie k svyatim mestam, nakhodyaschimsya v Evrope, Azii i Afrike, sovershennoe v 1820 i 1821 godakh. Moskva, 1824).

πρώτοι Ρώσοι, που πάτησαν το πόδι τους στο νησί, αντί να μακρηγορούν, έβγαζαν την τραγιάσκα τους και, κάνοντας το σταυρό τους, έλεγαν: «ο Έλληνας είναι χριστιανός, ο Ρώσος είναι χριστιανός» και φιλικά αγκαλιάζονταν ως ποίμνιο της ίδιας εκκλησίας, ενώ το κύπελλο με το κρασί επισφράγιζε την αδερφική τους ένωση.»¹⁶

Χαρακτηριστικό παραμένει το γεγονός, ότι οι Ρώσοι περιηγητές αντιμετωπίζουν τους δεσμούς της ορθοδοξίας ως το θεμέλιο λίθο της φιλίας των δύο λαών. Ο Μπαζίλη, μάλιστα, αναφέρει, ότι η παραμονή του ρωσικού στόλου στον Πόρο, σε σημαντικό βαθμό, συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου, βελτιώνοντας «την κατάσταση της πόλης απ'όλας τας απόψεις».¹⁷ Η πολιτιστική επίδραση της Ρωσίας είναι αισθητή και σε άλλα σημεία της Ελλάδας. Περιγράφοντας την ανώτερη κοινωνία της Σύρας ο Μπαζίλη αναφέρει «πόσο ευχάριστο είναι να ακούς τις κοπέλλες της υψηλής κοινωνίας, που φοίτησαν στο Ινστιτούτο της Οδησού, να μιλούν τη ρωσική».¹⁸

Οι περιηγητές υπογραμμίζουν, επίσης, ότι τα πρώτα χρόνια μετά την επανάσταση οι Έλληνες, ακόμη και αυτοί που προέρχονται από τα κατώτερα εισοδηματικά και κοινωνικά στρώματα, εκφράζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Ρωσία, αν και πολλές φορές εκδηλώνουν την αφέλειά τους αναφορικά με το πώς φαντάζονταν την ορεινή αυτή χώρα. Ο Ορλώφ-Νταβίντωφ γράφει, ότι κατά την παραμονή του στην Ανδρίτσαινα (Αρκαδία), πλήθος περίεργων κατοίκων συγκεντρώθηκε για να δει τον Ρώσο επισκέπτη «και με ρωτούσαν για τη Ρωσία διάφορα, για παράδειγμα εάν γεννιούνται στη χώρα μας δικέφαλοι αετοί».¹⁹

Ο ίδιος συνεχίζει

«η σφραγίδα με το δικέφαλο αετό στο διαβατήριό μου, μού εξασφάλισε κάθε σεβασμό από πλευράς τοπικής διοίκησης στο Ναύπλιο, η οποία ανέθεσε σε έναν

¹⁶ Μπαζίλη Κ.Μ. Το Αρχιπέλαγος και η Ελλάδα τα έτη 1830-1831. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1834. Σ. 79.

¹⁷ Στο ίδιο. Σ. 82.

¹⁸ Στο ίδιο. Σ. 28.

¹⁹ Ορλώφ-Νταβίντωφ Β. Ταξιδιωτικές σημειώσεις. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1839. Σ. 58.

*υπάλληλο να προετοιμάσει όλες τις λεπτομέρειες της περαιτέρω περιήγησής μου».*²⁰
Ρώσος περιηγητής Ορλώφ-Νταβίντωφ, περιηγηθείσας την Ελλάδα το 1835,

Μπορεί, επίσης, να γίνει λόγος και για αρκετά ισχυρή πολιτική επιρροή της Ρωσίας στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδος την εν λόγω περίοδο. Οι Ρώσοι περιηγητές αναφέρουν, ότι κατά τη λήψη κάποιας απόφασης, όχι, απαραίτητα, σε ανώτερο πολιτικό επίπεδο, οι Έλληνες λειτουργούν και σκέφτονται υπολογίζοντας την αντίδραση και τη στάση της Ρωσίας. Ο Μπαζίλη, για παράδειγμα, γράφει ότι, κατά τη διάρκεια αντικυβερνητικής εξέγερσης στον Πόρο, ένας Έλληνας αξιωματικός του τακτικού στρατού, ευρισκόμενος επάνω στο ρωσικό πλοίο, «εξηγώντας μας τα δρώμενα με την απλή διάλεκτο των αισθημάτων, ικέτευε το Ναύαρχό μας να μην αποκομίζει αρνητικά συμπεράσματα για το σύνολο του ελληνικού λαού από το παράδειγμα των εξεγερθέντων και συνέχιζε: «τι θα πουν στη Ρωσία?»».²¹ Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια η ρωσική επιρροή εν μέρει περιορίζεται, εξακολουθεί, ωστόσο, να παραμένει αρκετά ισχυρή. Ο ρόλος του ρωσικού κόμματος, το οποίο αποτελείται από οπαδούς που ως κύριο γνώμονα προσανατολισμού θεωρούν τη Ρωσία, ισχυροποιείται το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας 1830 και αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση της πολιτικής του Όθωνα.²² Χαρακτηριστικό, εξάλλου, παραμένει το γεγονός, ότι, ακόμη και όταν η επιρροή του ρωσικού κόμματος συρρικνώνεται στις αρχές της δεκαετίας 1840, πολιτικοί κύκλοι της Ελλάδος δεν προβαίνουν στη λήψη αποφάσεων χωρίς την προκαταρκτική έγκριση της Ρωσίας. Ο Ρώσος διπλωμάτης Σ.Ν. περιγράφει, ότι κατά την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ψήφιση Συντάγματος, οι εξεγερμένοι, με επικεφαλής το Δημήτριο Καλλέργη, “δεν επιθυμούσαν να δράσουν χωρίς να είναι εκ των προτέρων πεπεισμένοι ότι χαίρουν της σύμφωνης γνώμης και έγκρισης της

²⁰ Ορλώφ-Νταβίντωφ Β. Ταξιδιωτικές σημειώσεις. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1839. Σ. 58.

²¹ Μπαζίλη Κ.Μ. Το Αρχιπέλαγος και η Ελλάδα τα έτη 1830-1831. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1834. Σ. 84.

²² Περισσότερα για το ρωσικό κόμμα όρα: Μισουρέβιτς Ο.Ε. Η διαμόρφωση του εθνικού κράτους στην Ελλάδα: «το Ρωσικό κόμμα» την περίοδο 1837-1844. Μόσχα, 1997.

(Misyurevich O.E. Stanovleniye natsionalnogo gosudarstva v Gretsii: «Russkaya partiya» v 1837-1844 godakh. Moskva, 1997).

Ρωσίας”. Παράλληλα ο Ρώσος διπλωμάτης τονίζει, ότι ο Καλλέργης, έχοντας αμφιβολίες σχετικά με την υποστήριξη της Ρωσίας, προέβη στο εξής τέχνασμα:

«Τη νύχτα της 3ης Σεπτεμβρίου (1843) οι συνωμότες, περπατώντας στους δρόμους της Αθήνας, συγκεντρώθηκαν έξω από το σπίτι του Ρώσου Επιτετραμμένου (Πρέσβυ), κατά τη διάρκεια δεξίωσης που ελάμβανε χώρα εκείνο το βράδυ, και έστειλαν τον επικεφαλής τους μέσα για να ρωτήσει τη γνώμη του Πρέσβυ σχετικά με το εγχείρημά τους. Ο Καλλέργης μπήκε στην αίθουσα, περιφέρθηκε μερικά λεπτά ανάμεσα στους επισκέπτες, δεν αντάλλαξε ούτε μία λέξη με τον οικοδεσπότη, ο οποίος έπαιζε χαρτιά, και επιστρέφοντας στους συντρόφους του τους είπε, πονηρά, δήθεν εξ ονόματος του Ρώσου πρέσβυ, το μοιραίο “ναι”. Την επόμενη ημέρα ο κ. Κατακάζης (ο τότε Επιτετραμμένος μας), για να αποφύγει την αιματοχυσία και να προλάβει την περαιτέρω διόγκωση της επανάστασης, η οποία απειλούσε να εξαπλωθεί και να καταλύσει το Βασιλιά Όθωνα από το θρόνο του, ήταν αναγκασμένος, θέλοντας και μη, μαζί με τους λοιπούς αντιπροσώπους ξένων κρατών, να αναγνωρίσει την επανάσταση.»²³

Ο Ελληνισμός και ο Φιλελληνισμός στη Ρωσία ανέκαθεν αποτελούσαν ένα τεράστιας σημασίας δυναμικό, που εξασφάλιζε αφ’ ενός την ευημερία και τη συσπείρωση της ελληνικής κοινότητας στη Ρωσία, τη διατήρηση της εθνικής της ταυτότητας και συνείδησης, αφ’έτερου συνέβαλε στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους, καθώς και στην περαιτέρω σύσφιξη των διμερών σχέσεων των δύο ομόδοξων λαών, που τους συνδέει κοινή ιστορική πορεία, κοινοί πνευματικοί δεσμοί, τόσο σε θεσμικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο διαπροσωπικών σχέσεων.

Εν κατακλείδι κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε ένα απόσπασμα από τα απομνημονεύματα του Αλεξάντρ Μιλιουκώφ, Ρώσου περιηγητή του δεύτερου ήμισυ του 19^{ου} αι., ο οποίος επισκέφθηκε τη Χώρα μας. Πρόκειται για το 1857, περίοδο μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο, όταν η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας όλο και περισσότερο προσανατολίζεται προς τη Δύση, ενώ η επιρροή της Ρωσίας στην ευρύτερη περιοχή είναι αποδυναμωμένη. Ο Μιλιουκώφ αναφέρει ότι κατά τον περίπατό του στους πρόποδες της Ακρόπολης και συνοδευόμενος από έναν Έλληνα γνωστό του, με τον οποίο επικοινωνούσε στη γαλλική, συνάντησε έναν ηλικιωμένο

²³ Σ.Ν. Επιστολές για την Ελλάδα ... Σ. 86.

Έλληνα βοσκό. Ο βοσκός, στην αρχή, νόμισε ότι ο ξένος περιηγητής είναι Γερμανός, αφού, όμως, έμαθε ότι πρόκειται για Ρώσο “το συνοφρυωμένο πρόσωπο του γέροντα φωτίστηκε. –Ρώσος! – είπε ο γέρος τοποθετώντας το χέρι στην καρδιά, - κάθισε, κάθισε! Οι Ρώσοι είναι προσκεκλημένοι μας! Οι Ρώσοι είναι αδέρφια μας!”²⁴

Νομίζω ότι αυτά τα λόγια του Έλληνα βοσκού χαρακτηρίζουν με το βέλτιστο τρόπο τις σχέσεις των δύο λαών διαχρονικά, πρωτίστως σε διαπροσωπικό επίπεδο, σε επίπεδο απλών ανθρώπων, ανεξαρτήτως πολιτικών συγκυριών, ισορροπιών και σκοπιμοτήτων.

Εν κατακλείδι, κρίνεται σκόπιμο να παραπέμψουμε στο Ρώσο περιηγητή, κόμη Βλαντίμιρ Ορλόβ-Νταβίντοβ (1809-1882), μυστικοσύμβουλο, επίτιμο μέλος της Ακαδημίας Επιστημών, συγγραφέα, προστάτη των τεχνών και λάτρη της αρχαιότητας. Το 1835 ο κόμης Ορλόβ οργανώνει και χρηματοδοτεί επιστημονική αποστολή στη Μικρά Ασία και στα νησιά του Ιονίου. Μαζί του προσκάλεσε τον περίφημο Ρώσο ζωγράφο Καρλ Μπριουλόβ (1799-1852), τον αρχιτέκτονα-ακαδημαϊκό Ν.Ε. Γιεφίμοβ (1799-1851) και τον αρχαιολόγο καθηγητή Κράμερ. . Μάλιστα, ο Ρώσο ζωγράφος Καρλ Μπριουλόβ απαθανατίζει τα απείρου κάλλους ελληνική τοπία και τον βίο του ελληνικού λαού.

Αποκύημα αυτής της περιήγησης αποτελούν οι ταξιδιωτικές σημειώσεις-απομνημονεύματα κατά τη διάρκεια της περιήγησης στα Ιόνια Νησιά, στην Ελλάδα, στη Μικρά Ασία και την Τουρκία, που εκδόθηκαν στην Αγία Πετρούπολη το 1839 και τα οποία, στο επίλογο, ολοκληρώνονται με την εξής κάτωθι διατύπωση – που ουσιαστικά αποτελεί πεμπτουςία του ρωσικού φιλελληνικού πνεύματος:

«Όσο μακρύ και να διαγράφεται το μέλλον του Βορρά, άλλο τόσο εκτείνεται σε βάθος και το παρελθόν της Ελλάδας, κι όταν η δύναμη του ατμού θα εκμηδενίσει τις αποστάσεις σ’ όλην τη γήινη σφαίρα και θα αντικαταστήσει τον μόχθο χιλιάδων ανθρώπων, ακόμη και τότε ο ανθρώπινος νους δεν θα καταφέρει να δημιουργήσει τίποτα τελειότερο από την Ιλιάδα και τον Παρθενώνα.»⁵⁰

Είμαι ειλικρινά πεπεισμένη ότι το ως άνω υλικό για πολλοστή φορά τεκμηριώνει, αναγάγει και επιβεβαιώνει τους άρρηκτους, ισχυρότατους πνευματικούς,

²⁴ Μιλιουκόφ Α.Π. Αθήνα και Κωνσταντινούπολη Περιηγητικές σημειώσεις του Α. Μιλιουκόφ το 1857. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1859. Σ. 53.

50. Ορλόφ-Νταβίντοφ Β. Ταξιδιωτικές σημειώσεις. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1839. Σ. 58.

